লাগিছিল। অভিনেতাৰ উদ্দেশ্য নিজে আবেগ বিহ্বল হোৱাটো নহয়, দৰ্শকৰ মনত আবেগ সৃষ্টি কৰিব পৰাটোহে ।

শ্ৰীভবেশ শৰ্ম্মাৰ 'নতুন পৃথিৱী' এখন পৰীক্ষা-মূলক উদ্দেশ্যধৰ্ম্মী নাটক। সম্পৰ্ণ কৃতকাৰ্য্য নহলেও তেওঁৰ চেষ্টা প্ৰশংসনীয় । লেখকে নাটকৰ চৰিত্ৰ কেইটা আধুনিক সমাজৰ প্ৰতীক হিচাবে লৈ যি সংঘাতৰ অৱতাৰণা কৰিছে সেইটো বেচ বাস্তৱধৰ্ম্মী হৈছে যদিও প্ৰতীকৰ ব্যৱহাৰত তেওঁ নিপুণতা দেখুৱাব পৰা নাই। উদাহৰণ স্বৰূপে, সত্য নামৰ চৰিত্ৰটো প্ৰতীকৰ মাধ্যমেৰে কৰা হোৱা নাই ; গতিকে 'সত্য' হত্যাৰ বাবে কৰা চেষ্টাৰ দৃশ্যটোৱে দৰ্শকক আকৰ্ষণ কৰিব নোৱাৰিলে। বিজ্ঞান আৰু ব্যৱসায়ৰ দুৰ্নীতিৰ প্ৰতীক ইন্সপেক্টৰ, ডাক্তৰ আৰু তেৰাবী, এওঁলোকৰ দুৰ্নীতিৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰ তথা সমাজৰ 'সত্য'ৰ লগত জড়িত 'বিক্ৰম' দুৰ্ব্বল আৰু 'দীপ্তি' নিস্প্ৰভ হৈ পৰিছে। এওঁলোক তিনিওজনে 'সত্য'ক একেবাৰে নিৰ্ম্মূল কৰে বুলি ভাবি ইন্সপেক্টৰৰ পিষ্টলৰ গুলিৰে তাকে কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। 'সত্য'ক গুলিয়াই মাৰিব খোজা দৃশ্যটো নাটকীয় হোৱা নাই। 'সত্য'ৰ জয়ৰ পাচত বিক্ৰমে কিয় বিদায় লব লগীয়া হ'ল সেইটো বুজিব নোৱাৰি । বৰঞ্চ 'বিক্ৰম'ৰ বিক্ৰম আৰু 'দীপ্তি'ৰ দীপ্তি বাঢ়িবহে লাগিছিল। শেষত সত্যই দীপ্তিক আশ্ৰয় দিবলৈ ইন্সপেক্টৰ তেৰাবী আৰু ডাক্তৰক কৰা অনুৰোধৰ কাৰণটো আমাৰ বাবে দুৰ্ব্বোধ্য হৈ ব'ল। 'দীপ্তি' আৰু 'বিক্ৰম' 'সত্যৰ' লগত থকাটোহে স্বাভাৱিক।

এই নাটখনৰ অভিনেতা আৰু অভিনেত্ৰীসকলৰ বিভিন্ন চৰিত্ৰ ৰূপায়ণত এটি আন্তৰিকতা পৰিলক্ষিত হৈছে। মামৰে ধৰা অস্ত্ৰ এপাতেৰে সৈতে বিক্ৰমক ভাল লাগিছিল। সত্যৰ চৰিত্ৰত নিহিত পৰাজয়ৰ বিষাদখিনি ভালভাবে ৰূপায়িত হৈছিল। দীপ্তিৰ ভাওত থকা শুভ্ৰা নাথে অভিনয়ৰ কৌশল জানিলেও তেওঁৰ অভিনয় সজীৱ হোৱা নাই। সমাজৰ কলুষতা আৰু দুৰ্নীতিৰ ফলত দীপ্তিহীন দীপ্তি যেন সচা জোনৰ পোহৰ নহয়, নিয়ন লাইটৰ পোহৰহে । বিশেষকৈ শুভ্ৰা নাথে যেতিয়া বচন মাতে তেতিয়া মাজে মাজে মুকলি মঞ্চত মিহি মাতৰ পুৰুষে তিৰোতাৰ চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰোতে মতা বচন যেন লাগে। 'নতুন পৃথিৱী'ৰ মঞ্চসজ্জা আকৰ্ষণীয় হৈছিল।

'সমন্বয়' নামৰ নাটখনিৰ আৰম্ভণি ভাল হৈছিল। অফিচৰ কেৰাণী অতুলৰ ভায়েক, ভনীয়েক আৰু পুৰণি বৃদ্ধ চাকৰেৰে সৈতে অভাৱ অনাটনে জুৰুলা কৰা এখন সৰু সংসাৰ । নাট্যকাৰে এই সংসাৰখন চিত্ৰিত কৰিব পাৰিলেও ব্যৱসায়ী শইকীয়াৰ আগমনৰ পিচৰ পৰা নাটখনৰ পৰিণতিলৈ সুস্থতা হেৰাই যায়। নায়ক অতুলৰ চাৰি পাঁচবাৰ মঞ্চ ত্যাগ কৰাটো নাটখনৰ এটি ডাঙৰ দোষ ।

নাটখনৰ কৃতকাৰ্য্যতা নিৰ্ভৰ কৰিছিল প্ৰধান চৰিত্ৰ অতুলৰ ভাও লোৱা চিন্ময় কুমাৰ শৰ্ম্মাৰ ওপৰত। শ্ৰীশৰ্ম্মাই চৰিত্ৰটো সম্পূৰ্ণ আয়ত্ব কৰিব নোৱাৰিলে । অৱশ্যে অভাৱ অনাটনত জুৰুলা হোৱা কেৰাণী এজনৰ বিভিন্ন মুহূৰ্ত্তৰ খং, আনন্দ, আশা আদি মানসিক অৱস্থা প্ৰকাশ কৰা সহজ কথা নহয়। নাটখনিত ভালকৈ অভিনয় কৰিব পাৰিছিল অকল প্ৰদীপ ফুকনে ।

'অমানুহ' নামৰ নাটখনৰ অভিনয় ভাল হৈছিল। এই নাটখনৰ দুই এটা মুহূৰ্ত্ত বেচ আকৰ্ষণীয় হৈছিল। বিশেষকৈ নিঃস্ব মোহনে যেতিয়া তাৰ শেষ সম্বল বেহেলাখন পাগলীজনীক দি দিয়ে আৰু পাগলীজনীয়ে সেইখন লিৰিকি-বিদাৰি চাই পেলাই দি ৰাস্তাত পৰি থকা পইচাটো বুটলি লৈ 'এইটো মোৰ পইচা, এইটো মোৰ পইচা' বুলি কৈ লৰ মাৰে তেতিয়া মঞ্চৰ সেই কাৰুণ্য খিনিয়ে দৰ্শকৰ অন্তৰ স্পৰ্শ কৰিব পাৰিছিল। বাচি থাকিবলৈ কেইজনমান সৰ্ব্বহাৰাই ৰাজআলিত 'মঞ্চস্থ' কৰা নাটক এইখন। যতীন শৰ্ম্মা, মাণিক হাজৰিকা, জয়মতী মেধী আদিয়ে বিভিন্ন ভাওত এই সৰ্ব্বহাৰাৰ দলৰ একোজনক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। বাচি থাকিবলৈ কৰা এই সংগ্ৰামক মাণিক হাজৰিকাই যথেষ্ট আন্তৰিক-তাৰে পৰিস্ফুট কৰিব পাৰিছিল। তথাপি কোনো কোনো প্ৰয়োজনৰ মুহূৰ্ত্তত তেওঁ দৰ্শকৰ অন্তৰ স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাছিল । যতীন শৰ্ম্মাই নিজে আবেগবশীভূত নহৈ আনৰ অন্তৰত আবেগ সৃষ্টি কৰিব পাৰিছিল। অৱশ্যে তেওঁ ৰূপায়িত কৰা চৰিত্ৰটো বেচ আকৰ্ষণীয় । মঞ্চ-টোক সহজভাবে লব পৰা গুণ এটা যতীন শৰ্ম্মাৰ আছে। অভিনয়ৰ কলাকৌশল ভালকৈ নাজানিলেও

পাগলীৰ ভাওত অভিনয় কৰা জয়মতী মেধীৰ অভিনয়ত এটা অকৃত্ৰিমতা আছে। তেওঁ বাচনভঙ্গী আৰু স্বভা-বেৰে পাগলী হব পাৰিলেও পোচাক পৰিচ্ছদৰ খুঁত ৰৈ গৈছিল। বিশেষকৈ তেওঁ চুলিখিনি আউল বাউল কৰি দিলেও যিকোনো দৰ্শকে সেয়া কোনোবা কলেজীয়া ছোৱালীৰ সযত্ন-পালিত চুলি বুলি বুজিব পাৰিব।

'পিতৃমুখ-মাতৃমুখ' এখন প্ৰথম শ্ৰেণীৰ নাটক। ইয়াত একক অভিনয় কৰা শ্ৰীবিমলজ্যোতি চৌধুৰীৰ নাটকীয় কলা-কৌশলৰ ওপৰত ভাল জ্ঞান আছে বুলি আমাৰ বিশ্বাস। নাটখনৰ গুণৰ বাবেই নে অভিনয়ৰ গুণৰ বাবেই আমি সেই ৪০ মিনিট সময় বেচ অভিভূত হৈ আছিলো। লুডু এখন লৈ আধবয়সীয়া আধাবলীয়া মানুহ এজনে 'চক্কা' পেলাবলৈ চেষ্টা কৰিছে। পৰা নাই; দুই, তিনি বা চাৰি পৰিছে বাৰে বাৰে, চেষ্টা কিন্তু এৰা নাই। আৰু পাচত নাটকৰ সংলাপ আৰম্ভ কৰিছে— 'Life is infinite and absolute expectation and infinite tension and infinite absuradities

এই কথাখিনিকেই গোটেই নাটখনত প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ বিচৰা হৈছে এটা টেপৰেকৰ্ডাৰৰ সহায়েৰে। আশা আৰু উত্তেজনাৰ মাজত আমাৰ জীৱনটো কিছুমান খেলিমেলি বিশৃঙ্খলাবেই সমষ্টি নহয় জানো? নায়কে এই আশা আৰু উত্তেজনাৰ মাজৰ খেলিমেলিবিলাক টেপ ৰেকৰ্ডাৰত বজাই শুনাইছে। এইবিলাকৰ ভিতৰত আছে সস্তীয়া বা ভাল গানৰ সুৰ, কবিতাৰ আবৃত্তি, বেহেলাৰ মধুৰ মূৰ্চ্চনা আৰু বহুতো। নায়কৰ জীৱনলৈ প্ৰেয়সীও আহিছিল। কিন্তু সেই প্ৰেয়সীক সমাজৰ কামাতুৰ 'মাখি' কিছুমানে হত্যা কৰিছে। নায়কৰ জীৱনৰ সংগ্ৰাম প্ৰায় শেষ। এতিয়া তেওঁৰ আছে কেৱল অতীতৰ কিছু-মান স্মৃতি আৰু বৰ্ত্তমানৰ বিক্ততা। তেওঁ হতাশ হৈ গৈছে, পৰাজিত হৈছে আৰু হতাশা বা পৰাজয়ৰ বাবে দায়ী কৰিছে সমাজখনক।

শ্ৰীবিমলজ্যোতি চৌধুৰীৰ লগত দৰ্শকে যথেষ্ট সহযোগ কৰিছিল। বহু সময়ত তেওঁৰ সংলাপ শুনিব পৰা নগৈছিল যদিও তাৰ বাবে তেওঁৰ অভিনয় অকৃত কাৰ্য্য হৈছে বুলি আমি কব নোৱাৰো। এনেকুৱা এখন নাটকৰ অভিনয়ৰ কৃতকাৰ্য্যতা এটা উচ্চ মান-বিশিষ্ট মঞ্চতহে আশা কৰিব পাৰি।

শ্ৰীভূপেন বৰকটকীৰ 'মৰুতৃষ্ণা' প্ৰেম, বিৰহ আৰু মৃত্যুক বিষয়বস্তু কৰি লৈ লিখা এখন মেলড্ৰামা। লেখকৰ আবেগ আৰু কল্পনাবিলাস যথেষ্ট পৰিমাণে আছে। এই নাটখনত পৰিচালক আৰু লেখকৰ বুজা পৰাৰ অভাব পৰিলক্ষিত হৈছে। ফলস্বৰূপে কেইবা ঠাইতো লেখকৰ বক্তব্য শ্ৰোতা দৰ্শকৰ বাবে অস্পষ্ট হৈ ৰ'ল। নিজৰ জীয়েকৰ মৃত্যুৰ পাচত ব্যৱসায়ী চৌধুৰীয়ে ৰাজীৱক কোৱা দীঘলীয়া কাহিনীটোৱে নাটকৰ গতি ব্যাহত কৰিছে। তাৰোপৰি চন্দাৰ মৃত্যুৰ কাৰণ হিচাবে যিখিনি দাঙি ধৰিছে সেইখিনি যথোচিত নহয় বুলিয়েই আমাৰ ধাৰণা। লেখকৰ 'ভীমকান্ত' নামৰ চৰিত্ৰ সৃষ্টি আৰু ধনী ব্যৱসায়ী চৌধুৰীৰ অভিনয় নাটখনৰ দুটা সম্পদ।

আদৰ্শ আৰু বাস্তৱৰ সংঘাত এটি শ্ৰীমহেশ কলিতাৰ 'মদাৰ ফুলৰ ইতিকথাত' ৰূপায়িত কৰা হৈছে। আজীৱন শিক্ষকতা কৰা এজন স্কুলমাষ্টৰৰ পৰিয়ালত আৰ্থিক অনাটনৰ হেচাত এজন লৰা মদপী হয় আৰু আনজন কলাবজাৰত নামি পুলিচৰ হাতত এৰেষ্ট হয়। এটি সৎ আদৰ্শ লৈ জীৱন যাপন কৰিব খোজা এই স্কুল মাষ্টৰজনৰ কৰুণ পৰিণতিৰ লগত আজিৰ ভাৰতীয় সমাজ ভালভাৱে পৰিচিত; সমাজৰ এনেবিলাক সমস্যাৰ লগত মহেশ কলিতাৰ হয়তো খুব ভাল চিনাকি আছে। সেইবাবে হয়তো তেওঁৰ আবেগ বিহবলতা বেচি। গতিকে কেইবা ঠাইতো তেওঁ নাটকীয় কলাবপৰা আঁতৰি আহিছে। লেখকৰ ভাৱানুভূতি অভিনেতা আৰু পৰিচালকে পৰিস্ফুট কৰিব পৰা নাই।

'নাটক কৰা নহল নামৰ নাটকখন ভোলটিউব, ব্যাকলাইট, হেডলাইট টৰ্চলাইট, টায়াৰ ইত্যাদি অদ্ভুত নামৰ কেইজনমান ডেকাৰ নাটক কৰাৰ এটা প্ৰস্তুতি। দৰ্শকক হুহুৱাবৰ উদ্দেশ্য লৈ আগবঢ়া নাট্যকাৰ হৰেকৃষ্ণ কলিতা, আৰু বিভিন্ন চৰিত্ৰ ৰূপায়ণ কৰা মোহন কুমাৰ দাস, দালিম দাস, প্ৰবোধ কুমাৰ কলিতা, বীৰেন্দ্ৰ নাথ শৰ্ম্মা আৰু শৈলেন্দ্ৰ চৌধুৰীয়ে হুহুৱাব নোৱাৰি নিশ্চয় হতাশ হৈছিল। অৱশ্যে নাটখনৰ চৰিত্ৰবিলাকৰ বিচিত্ৰ কাপোৰ পৰিধান আৰু তাৰ বাবে দৰ্শোৱা কাৰণ উপভোগ্য হৈছিল।

'চন্দ্ৰলৈ বুলি' এটা নাটকীয় 'গাজা'। লেখক চান্দ্ মহম্মদৰ নাট্যকাৰ হিচাবে বিশেষ অভিজ্ঞতা নাথাকিলেও অভিনয়ৰ জ্ঞান আছে। তেওঁৰ নাটকখন কেইজনমান নিবনুৱা ডেকাই আমেৰিকাৰপৰা ৰকেট এটা ধাৰ কৰি আনি চন্দ্ৰলৈ যাব খোজাৰ কাহিনী। এওঁলোকৰ বাবে চন্দ্ৰলৈ যোৱাৰ সমস্যাটো ডাঙৰ নহয়। আমেৰিকাৰপৰা ৰকেটটো আনিলেই হ'ল। কিন্তু সমস্যাটো হ'ল চন্দ্ৰত অৱতৰণ কৰি কি কৰিব। যান খনৰ চালকেৰো প্ৰয়োজন। গতিকে চালক বিচাৰি ইণ্টাৰ-ভিউ লোৱা হ'ল। চালকৰ যোগ্যতা বিচাৰ কৰা হব তেওঁৰ অভিনয়ৰ জ্ঞান চাই। হুইস্কি আৰু জবৰজং প্ৰাৰ্থী হিচাবে আহি থিয় হ'ল। ভীম আৰু দুৰ্য্যোধনৰ যুদ্ধৰ অভিনয়ৰ দেখুৱাওঁ বুলি এওঁলোক দুজন প্ৰস্তুত হ'ল। কিন্তু অভিনয়ৰ 'মুড' বেচিকৈ অহা বাবে এখন সঁচা যুদ্ধ হবৰ উপক্ৰম। হৈ চৈ খেলি মেলিৰে নাটখন সামৰা হৈছে।

ভীম আৰু দুৰ্য্যোধনৰ কল্পনাটো নতুন নহলেও নাট্যকাৰে নতুনকৈ দেখুৱাব পাৰিছিল। এই নাটখনৰ নাট্যকাৰ আৰু অভিনেতা সকলৰ উদ্দেশ্য দৰ্শকক হহুঁওৱা আৰু হহুঁওৱাৰ প্ৰয়োজনত বহুসময়ত এওঁলোকে নাটকীয় কলাৰ পৰা আতৰি গৈছিল। দৰ্শকক হাঁহিৰ ইন্ধন আটাইতকৈ বেছি যোগাইছিল নীতিন ভট্টাচাৰ্য্যই। কৌতুকাভিনেতা নীতিনৰ অভিনয় প্ৰশংসনীয়। নাটকৰ আশ্ৰয় নোলোৱাকৈও নীতিকে অকলে দৰ্শকক হহুঁৱাব পাৰিব যেন লাগে। তেওঁ এটা সচেতন চেষ্টাৰে দৰ্শকক হহুঁৱায়। আনহাতে চান্দ মহম্মদৰ হহুঁওৱাৰ চেষ্টাটো দৰ্শকৰ চকুত নপৰে। নীতিনে নিজে হাঁহি আনক হহুৱায়, চান্দ মহম্মদে নিজে নাহাঁহি আনক হহুঁৱায়। এই নাটখনৰ আটাইকেইজন অভিনেতাই মঞ্চটোক অতি সহজভাবে লৈছে। চাই থাকিলে এনে ভাব হয় এওঁলোকে যেন মঞ্চত অভিনয় কৰা নাই, কলেজ কেন্টিনত বহি 'গাজা'হে মাৰিছে। এনেকুৱা বাস্তৱ অভিনয় ভাল; কিন্তু পদ্মবৰুৱাই প্ৰয়োজনতকৈ অলপ বেছি স্বাধীনতা লোৱা যেন লাগে। অভিনয়ত মহানন্দ আৰ্মষ্ট্ৰঙ হিচাবে থিয় দিয়াতকৈ পদ্মবৰুৱা হিচাবেহে দৰ্শকৰ ওচৰত থিয় দিয়া যেন লাগে।

শেষত মোৰ নিজৰ আলোচনাটো অকণ সমালোচনো কৰা ভাল হব; কলেজ সপ্তাহ বহুত দিন আগতেই শেষ হ'ল। গতিকে এই আলোচনাটো যুগুত কৰোঁতে মই বেচিখিনি দুৰ্ব্বল স্মৃতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগীয়া হৈছে। সেইবাবে বহুত ভাল কবলগীয়া কথাও নিশ্চয় বাদ পৰি গৈছে। বিশেষকৈ বিভিন্ন চৰিত্ৰ ৰূপায়িত কৰা বহু অভিনেতাৰ নাম মই ইয়াত উল্লেখ কৰিব পৰা নাই। যিকেইখন নাটক আমাৰ ছাত্ৰই লিখা সেইকেইখনৰ আলোচনা অলপ বিস্তাৰিত কৰিব পৰাহেঁতেন ভাল আছিল। সেইটো কৰিব পৰা নহল। তথাপি এই আলোচনাটোৰ পৰা পঢ়ুৱৈ সকলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ কৃতিত্বৰ বিষয়ে এটা থুলমূল ধাৰণা কৰিব পাৰিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস।

দক্ষিণ ভাৰতলৈ গৈছিলো

মহেশ বৰুৱা
প্ৰথম বাৰ্ষিক বিজ্ঞান

ডিচেম্বৰ মাহ। চাৰিও ফালে শীতৰ প্ৰকোপ। ইখনৰ পিচত সিখনকে বেলগাড়ীবোৰ যাবলৈ ধৰিছে, আহিবলৈ ধৰিছে। এটা ব্যস্ততাপূৰ্ণ পৰিবেশ। এয়া কলিকতা মহানগৰীৰ আলোক-উজ্জল হাওড়া ষ্টেচন। বহুদিনৰপৰাই আমাৰ মনক চঞ্চল কৰি ৰখা সেই দিনটো আজি আহিল। আমি গোটেই বোৰ লৰা বৈ আছিলো হাওড়াৰ প্লেটফৰ্ম্মত। চাওতে চাওতে সময় হলেই। নিশা প্ৰায় ১১টা বজাৰ অলপ পিচতে দীঘলীয়া উকি মাৰি হাওড়া মাদ্ৰাজ মেইলখন হাওড়া ষ্টেচনৰ প্লেটফৰ্মৰপৰা ওলাবলৈ ধৰিলে। আমি তেতিয়া আনন্দত মতলীয়া। খিৰিকীয়েদি মূৰ উলিয়াই আকৌ কোনোৱে বা ৰুমাল জোকাৰি বিদায় ললে ঘৰৰ আত্মীয়স্বজনৰপৰা। দ্ৰুত গতিত আগ বাঢ়িব ধৰিলে মাদ্ৰাজ মেইলখন। নানাধৰণৰ গল্প, গান আৰু হাঁহি ধেমালিৰ মাজেৰে নিশাটো পাৰ হল। পিচদিনা পুৱা আমাৰ বেলখন আগবাঢ়িবলৈ ধৰিছে। উৰিষ্যাৰ মাজেদি। কথা ৰতবাৰ মাজেদি সময়বোৰ যে কেনেকৈ পাৰ হৈ গৈছিল কবই নোৱাৰিছিলো। আবেলি সময়ত গৈ পালো চিল্কা। চিল্কা হ্ৰদৰ কথা কিতাপত বহুবাৰ পঢ়িছো কিন্তু, সেইদিনা চকুৰ আগতে দেখিবলৈ পাই কিযে ভাল লাগিছিল। চিল্কাৰ ওচৰে-পাজৰে দেখিবলৈ পাইছিলো কিছুমান ধুনীয়া ধুনীয়া চৰাইৰ জাক। কিছুসময় যোৱাৰ পিচত আমাৰ বেলখন উৰিষ্যাৰ বৰহমপুৰ ষ্টেচনত ৰলহি। অন্য ষ্টেচনৰ নিচিনা ইয়াতো আমাৰ কাণলৈ আহিছিল চাহৱালা বোৰৰ চিঞৰ — চায় গৰম! গৰম চায়! চায় গৰম!

কিন্তু বৰহমপুৰ এৰি কিছুসময় যোৱাৰ পিচত যেতিয়া আমাৰ বেলখন অইন এটা ষ্টেচনত ৰলহি তেতিয়া অন্য এটা শব্দহে আমাৰ কাণত বৰকৈ পৰিল। 'ক-ফী', গৰম কফী, আৰু লগতে ষ্টেচনত পোৱা অন্য খাদ্য দ্ৰব্য বোৰৰো পৰিবৰ্ত্তন। তেতিয়া আমি বুজিলো —যে আমাৰ বেলখন অন্ধ্ৰ প্ৰদেশ পাই-

ছেহি। তাৰ পিচৰপৰা ষ্টেচনবোৰত চাহৰালা নেদেখিলোৱেই। তাৰ পিচ দিনাও আমি আগবাঢ়িব ধৰিলো অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ মাজেদি। চকুত পৰিছিল ধুনীয়া শস্য শ্যামলা খেতিৰ পথাৰবোৰ। দীঘলীয়া তিনি দিনীয়া ৰেল যাত্ৰাৰ আজি দ্বিতীয় দিনহে পাৰ হল।

এতিয়া আৰু এটা দিন বাকী। ৰেলৰ সৰু কোঠালীটোত বহি বহি আমনি যে লগা নাছিল এনে নহয়। কিন্তু ছাত্ৰ আৰু শিক্ষক সকলোকে ধৰি আমি প্ৰায় এশজনমান আছিলো। সেইবাবে কথা বতৰা পাতি হাঁহি ধেমালি কৰি থকাৰ বাবে আমাৰ মনলৈ বিৰক্তিৰ ভাবটো সিমান অহা নাছিল।

অৱশেষত তৃতীয় দিনৰ সন্ধিয়া প্ৰায় ১০৩২ মাইল জোৰা দীঘলীয়া যাত্ৰাৰ ওৰ পৰিল।। আমি আহি পৰিলো মাদ্ৰাজ চেণ্ট্ৰেল ষ্টেশ্যনলৈ। নতুন ঠাই, নতুন মানুহ আৰু নতুন ভাষা সকলোবোৰেই আমাৰ মনত নতুন যেন লাগিব ধৰিলে। ষ্টেশনত অজস্ৰ মানুহ। কিছুমান কুলিয়ে আমাৰ ফালে আগুৱাই আহি কৈছিল—"দু ইউ নিড এ কুলি"? আকৌ কিছুমানে কৈছিল "মে আই টেক ইউৰ লাগেজ"? এইবোৰ কথা শুনি আমাৰ বৰ ভাল লাগিছিল আৰু ইয়াৰ মানুহবোৰ যে বহুপৰিমাণে শিক্ষিত সেই কথা উপলব্ধি কৰিছিলো। এনেকুৱা সৰুসুৰা ইংৰাজী কথা আমি দুই এজন টেক্সীৱালাৰ মুখতো শুনিছিলো।

দক্ষিণ ভাৰত ভ্ৰমণৰ এই সুযোগ যেতিয়া পাও, মই তেতিয়া বিহাৰত অৱস্থিত দেওঘৰৰ ৰামকৃষ্ণ মিলন বিদ্যাপীঠৰ ছাত্ৰ। আজিও মোৰ অতিকৈ চেনেহৰ সেই বিদ্যাপীঠৰ কথা বৰকৈ মনত পৰে। আমি দক্ষিণ ভাৰত ভ্ৰমণ কৰিবলৈ ওলোৱাত সুখ প্ৰকাশ কৰি প্ৰধান মন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে আমালৈ এইদৰে লিখিছিল "A journey round the country was regarded as a part of education even in the gurukula system of the old days. I am sure that the boys would see the cultural treasure of the Southern part of our country."

আকৌ আমালৈ ওলগ জনাই তৎকালীন শিক্ষামন্ত্ৰী শ্ৰীত্ৰিগুণা সেনে লিখিছিল। "Such tours are not only educative in themselves but alsc help to promote integration."

দক্ষিণ ভাৰত ভ্ৰমণ কালত শিক্ষামন্ত্ৰী জনাৰ এই ফাঁকি কথা বৰকৈ উপলব্ধি কৰিছিলো। মাদ্ৰাজত আমি থকা সময় ছোৱাত এখন বিচিত্ৰানুষ্ঠানৰ আয়োজন হৈছিল। মাদ্ৰাজৰ লৰাবোৰে আমাক তামিল কবিতাৰ আবৃত্তি আৰু গান গাই শুনাইছিল। একো বুজি নাপালেও আমি ধৈৰ্য্য সহকাৰে শুনিছিলো। আমাৰ তৰফৰপৰা আমিও কবিতা, আবৃত্তি আৰু হাস্যকৌতুক আদি কৰিছিলো। অসমীয়া আধুনিক গীত, ৰবীন্দ্ৰসঙ্গীত আৰু হিন্দী ভজনো পৰিবেশন কৰিছিলো। উত্তৰ ভাৰতৰ সংগীতৰ প্ৰতি তেওঁলোকে বিশেষ অনুৰাগ দেখুৱাইছিল। এদল ছাত্ৰই আমাক কৈছিল "we could not follow the meaning but tune was very enjoyable

এই বিচিত্ৰানুষ্ঠানৰ মাধ্যমেৰে আমি উভয়ে উভয়ৰ কাষ চাপিব পাৰিছিলো আৰু আমাৰ মাজত বন্ধুত্ব পূৰ্ণ পৰিবেশৰ সৃষ্টি হৈছিল। আমি মাদ্ৰাজৰ বহুতো বস্তু চাইছিলো। লাইট হাউচৰ ওপৰৰপৰা দুৰবীণৰ সহায়েৰে মাদ্ৰাজৰ বন্দৰটো চোৱাৰ সুযোগ পাইছিলো। আমি মাদ্ৰাজ মেৰিণালৈকো গৈছিলো। পৃথিবীৰ ভিতৰত ই দ্বিতীয় বৃহৎ মেৰিণা। চিৰিয়াখানা আৰু যাদুঘৰ আদি বিভিন্ন বস্তু আমি মাদ্ৰাজত চাইছিলো। খোৱাৰ পাতত বহি দেখিছিলো কেৱল বৈচিত্ৰ। ৰাতিপুৱা খোৱাৰ পাতত পৰিছিল গৰম গৰম দোচা, ইডলী, বড়া আৰু উপিটু ইত্যাদি। আটাইবোৰৰ ভিতৰত দোচাটোৱেই আমাৰ বৰ প্ৰিয় আছিল। দুপৰীয়া সময়ত পাইছিলো সম্বৰ আৰু ৰসম ইত্যাদি বিভিন্ন দক্ষিণ ভাৰতীয় খোৱা বস্তু।

দক্ষিণ ভাৰত ভ্ৰমণৰ সময়ত আমাৰ বাবে ব্যৱস্থা হৈছিল অতি সুন্দৰ। আমাৰ কাৰ্য্যসূচী অনুযায়ী আমি তৃতীয় দিনা ৰাতিপুৱা মাদ্ৰাজ এৰি ওলাই পৰিলো অন্যান্য ঠাইলৈ। আমাৰ বাবে মাদ্ৰাজ ষ্টেট ট্ৰেন্সপৰ্টৰ পৰা দুখন বাছৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। আমি মহাবলীপুৰম হৈ প্ৰায় মাদ্ৰাজৰ পৰা ৪৬ মাইল অতিক্ৰম কৰি গৈ পালো 'পক্ষীতীৰ্থম'। সুবিধাৰ বাবে আমাৰ গোটেই দলটো ক চাৰিটা ভাগত ভগোৱা হৈছিল। আমি

দলে দলে উঠিবলৈ ধৰিলো । পাহাৰৰ ওপৰত থকা মন্দিৰলৈ। ৬৭৫ টা ডাঙৰ পকাৰ চিৰিৰে পাহাৰত উঠিব লাগে। সদায় হেনো ১০ বজাৰ অলপ পিচতে এহাল চৰাই আহি এই মন্দিৰত পৰে আৰু পুৰোহিতে চৰাইহালক পূজা-অৰ্চনা কৰাৰ পিচত আহাৰ খাবলৈ দিয়ে। বহুবছৰ ধৰি এই একে নিয়ম চলি আহিছে। কথাটো আমি বিশ্বাস কৰিবলৈ টান পাইছিলো কিন্তু মন্দিৰলৈ গৈ আমাৰ ভুল দূৰ হল। আমিও গৈ ঠিক মন্দিৰ পাইছো আৰু পূজাও শেষ হৈছে। চৰাই হালক আমি ওচৰৰ পৰা নেদেখিলেও উৰি যোৱা অৱস্থাত দেখা পাইছিলো । চৰাইৰ তীৰ্থস্থান বাবেই সেই ঠাইৰ নাম "পক্ষীতীৰ্থম " ।

আকৌ আমি আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলো বিভিন্ন ঠাইৰ মাজেৰে । 'চিনগলপেট, চিদাম্বৰম তাঞ্জোৰ; আৰু ত্ৰিচিনপল্লী ইত্যাদি। ঠায়ে ঠায়ে নামি বিভিন্ন বস্তু চালো। ইয়াৰ ভিতৰতে আমি পণ্ডিচেৰীলৈও গৈছিলো । পণ্ডিচেৰীত আমি অৰবিন্দৰ আশ্ৰম-লৈকো গৈছিলো । এই ঠাইলৈ এবাৰ গলে উভতি আহিবলৈ ইচ্ছা নেযায়। কিযে সুন্দৰ এটা শান্ত পৰিবেশ । ফুলৰ গোন্ধেৰে গোটেই পৰিবেশটো সুবাসিত। এই আশ্ৰমতেই ঋষি অৰবিন্দৰ পবিত্ৰ সমাধিত পুষ্পাঞ্জলি অৰ্পণ কৰি প্ৰণাম জনোৱাৰ যি সুযোগ পাইছিলো সেইবাবে আমি আজিও নিজকে ধন্য বুলি ভাবো।

বিভিন্ন ঠাই ঘূৰোতে ফুৰোতে আমাৰ আৰু দুটা দিন অতিবাহিত হল। শেষত আমি পক্ষীতীৰ্থমৰপৰা প্ৰায় ৩৯১ মাইল অতিক্ৰম কৰি আহি পালোহি মণ্ডপম। ইয়াৰ পিচত আমি যাম ৰামেশ্বৰমলৈ। সৰুৰেপৰা ভূগোলৰ কিতাপৰ ৰামেশ্বৰৰ সেতু বন্ধৰ কথা পঢ়িছো। কিন্তু আজি আমি সেই সেতুৰ ওপৰেদিয়েই পাৰ হৈ যাম। সাগৰৰ ওপৰেদি প্ৰায় ৬ মাইলৰো অধিক দীঘল সেই সাকোঁ। মণ্ডপম ষ্টেছনত ৰৈ থকা ট্ৰেইনখনত আমি উঠি পৰিলো। সিমান ভীৰ নাই। সেইবাবে আমি দৌৰাদৌৰিকৈ যেয়ে যতে পাৰো উঠিলো। মনৰ আনন্দত উখল মাখল। যেনিয়ে চাওঁ তেনিয়ে কেৱল সাগৰ আৰু সাগৰ। সীমাহিন নীল জলৰাশিৰ ওপৰেদি আমাৰ ৰেলখন লাহে লাহে অগ্ৰসৰ হব ধৰিলে ৰামেশ্বৰৰ অভিমুখে। ৰেলখনৰ প্ৰায় প্ৰত্যেক ডবাতে ডাব বেচা মানুহবোৰ উঠিছিল । ভীষণ সস্তা । ২০ বা ২৫ পইচাতে এটাকৈ ডাব। আমাক আৰু তেতিয়া কোনে পায়। প্ৰত্যেকেই নিজৰ ইচ্ছাত ডাব কিনি খোৱাত ব্যস্ত ।

ৰামেশ্বৰ সেতুৰ তলেদি ডাঙৰ ডাঙৰ জাহাজো পাৰ হোৱাৰ ব্যৱস্থা আছে। জাহাজ আহিলে সেতুৰ মাজৰ খণ্ড ওপৰলৈ উঠাই দিয়া হয়। প্ৰায় ডেৰ ঘণ্টা পিচত আমি ৰামেশ্বৰম্ গৈ পালো। ইয়াতে আমি এটা দিন থাকি শ্ৰীৰামেশ্বৰ আৰু শ্ৰীশঙ্কৰাচাৰ্য্য মন্দিৰ দৰ্শন কৰিলো। পিচদিনা আকৌ আমি উভতি আহিলো মণ্ডপমলৈ। আকৌ আমাৰ আৰম্ভ হল বাছ যাত্ৰা। ৰামনাদ হৈ আমি কন্যাকুমাৰী অভিমুখে আগুৱাব ধৰিলো। ৰামনাদৰপৰা প্ৰায় ২০০ মাইল গৈ আমি ৰাতিহে কন্যাকুমাৰী পালো। সাগৰৰ নিচেই কাষৰ এটিঘৰত আমাৰ থকাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। খিৰিকীৰ বোৰ খুলিলেই আমাৰ চকুত পৰিছিল কেৱল সাগৰ। ঘৰটোৰ ভিতৰৰ পৰাই কাণত পৰিছিল সাগৰৰ ঢৌ বোৰৰ শব্দ ।

পিচদিনা পুৱতি নিশাতে উঠিলো । সূৰ্য্যোদয়ৰ বহু আগতেই গৈ সাগৰৰ পাৰ পালো আৰু সাগৰৰ পানীত গা ধুৱৰ বাবে নামি পৰিলো। ইটোৰ পিচত সিটোকৈ ঢৌবোৰ আহি পাৰত খুন্দা মাৰিছিল । শিলৰে আবৰি থকা এডোখৰ ঠাইত আমি হেপাহ পলুৱাই গা ধূলো। এয়া যে আমি ভাৰতবৰ্ষৰ শেষ বিন্দুত থিয় দি আছো। কুমাৰীকা অন্তৰীপ। উত্তাল তৰঙ্গৰে সৈতে এয়া সন্মুখত বিশাল জলৰাশি । এফালে বঙ্গোপসাগৰ আনফালে আৰৱ আৰু মাজত সুবিশাল ভাৰত মহা সাগৰ। প্ৰকৃতিৰ কি মহান সৃষ্টি । অলপ পিচতেই পূৰ্ব্বা-কাশ ৰঙীণ কৰি সূৰুজে ভুমুকি মৰিলে। সাগৰৰ পাৰৰ শিলত বহি আমি সেই দৃশ্য উপভোগ কৰিলো। প্ৰকৃতিৰ সেই মনোমোহা ৰূপ আৰু ভাবাবেশৰ বৰ্ণনা ভাষাৰে কৰা অসম্ভৱ । আমি সকলোৱে কৰযোৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিলো সূৰ্য্যদেৱতাক—

"জবাকুসুম সংকাশং কাস্যপেয়ং মহাদ্যূতি ।
ধান্তাৰিং সৰ্বপাপগ্নং প্ৰণমামি দিবাকৰম্ ॥"

সাগৰৰ পাৰৰপৰা কিছু দূৰৈত পানীৰ মাজত থকা এডোখৰ ডাঙৰ শিলৰৈ আমাৰ দৃষ্টি পৰিল। সেইয়া হল বিবেকানন্দ শিলা। মনত ভাহি উঠিল স্বামীজীৰ মূৰ্ত্তিখনি। স্বামী বিবেকানন্দই সাগৰ সাতুৰি তালৈ গৈছিল আৰু এই শিলাতেই ভাৰত জননীৰ দুঃখ দুৰ্দ্দশা বিমোচন কৰাৰ কথা চিন্তা কৰি গভীৰ ধ্যানত নিমগ্ন হৈছিল। সেইদিনা সাগৰৰ পাৰত থিয় হৈ মৌনভাবে শত প্ৰণাম জনাইছিলো ভাৰত মাতাৰ এই সুসন্তান জনলৈ। কন্যাকুমাৰীত থকা সময় ছোৱাত আমি দেৱী কুমাৰী মন্দিৰ দৰ্শন কৰো। এই মন্দিৰো সঁচাকৈয়ে অপূৰ্ব্ব। চাকিৰ পোহৰেৰে আলোকিত এই মন্দিৰত প্ৰবেশ কৰি দেৱীৰ মূৰ্ত্তিলৈ চালে এনেহে লাগে যেন দেৱী কুমাৰী আই সাক্ষাৎ তাতেই থিয় হৈ আছে।

কন্যাকুমাৰীত দুদিন থকাৰ পিচত আকৌ আৰম্ভ হল আমাৰ যাত্ৰা। আমি মাদুৰাইৰ মীনাক্ষী মন্দিৰটোও চোৱাৰ সুযোগ পাও। তাৰপৰা কইম্বাটোৰলৈ গৈ তাতে এটা ৰাতি থাকিলো। কন্যাকুমাৰী এৰি আমি প্ৰায় ৩৪০ মাইল আহিলো। পিচদিনা ৰাতিপুৱাতে আমি উতকামণ্ডলৈ বুলি ৰাওনা হলো। পুৱতি নিশাৰ কুঁৱলী ভেদ কৰি আমাৰ গাড়ীখন আগুৱাৰ ধৰিলে। তাৰ পিছতেই আৰম্ভ হল ওখ ওখ ৰাস্তা। এয়া নীলগিৰি বুলিও কোৱা হয়। আকৌ ইয়াক "Queen of the hill station" বুলিও আখ্যা দিয়া হৈছে। একাবেকা বাটেৰে আমি লাহে লাহে আগুৱাই আছো।

আমাৰ চকুত পৰিছিল নামনিৰ সৰু গাঁওবোৰ আৰু লগতে দেখিছিলো বহুতো অঞ্চল জুৰি আৱৰি থকা কফী বাগানবোৰ। কইম্বাটোৰৰ পৰা এই ৪০ মাইল জোৱা বাট ওপৰলৈ উঠোতে আমাৰ সময় লাগিছিল প্ৰায় আঢ়ৈ ঘণ্টা। ইয়াৰ 'Botanical Garden' সচাকৈয়ে অপূৰ্ব্ব।

তাৰে এঠাইত চকুত পৰিল 'Flower India' (ফুলৰ ভাৰত বৰ্ষ) বিভিন্ন ধৰণৰ ফুলৰ গছেৰে সজা এখন ধুনীয়া ভাৰতৰ মানচিত্ৰ।

উতকামণ্ডৰ পিচত আমি গলো মহীশূৰলৈ। সেইদিনা আছিল দেওবাৰ। আবেলি মহীশূৰ পায়েই সন্ধিয়া আমি গলো বৃন্দাবন গাৰ্ডেন চাবলৈ। সপ্তাহত দুদিন শনি আৰু ৰবিবাৰে সন্ধিয়া ইয়াৰ আলোকসজ্জা সঁচাকৈয়ে চাবলগীয়া। ৰঙবিৰঙৰ বিজুলী চাকিৰে ইমান সুন্দৰ ভাবে সজোৱা বাগিছাখনত সোমায়েই আমাৰ এনেহে ভাব হৈছিল যেন আমি কোনো ইন্দ্ৰ পুৰীতহে সোমাইছো। কিছুমান ফোঁৱাৰাৰ মাজত থকা শ্বেত পাথৰৰ ৰাধা-কৃষ্ণৰ মূৰ্ত্তিবোৰ বৰ ধুনীয়া লাগিছিল।

মহীশূৰত চন্দন কাঠৰ বিভিন্ন ধৰণৰ কাম কৰা এখন কাৰখানা চালো আৰু ইয়াত থকা চন্দন কাঠৰ পৰা তেলউলিওৱা কাৰখানাটোও আমি চোৱাৰ সুযোগ পালো। মহীশূৰৰ ৰামকৃষ্ণ মিশ্যন স্কুলত আমি দুদিন থাকিলো। ইয়াতো আমি বিচিত্ৰানুষ্ঠানৰ মাধ্যমেৰে মহীশূৰীয় লৰাৰ সৈতে সাংস্কৃতিক আদান-প্ৰদান কৰাৰ সুযোগ লাভ কৰো। মহীশূৰৰপৰা আমি টিপুচুলতানৰ ৰাজধানী ইতিহাস প্ৰসিদ্ধ শ্ৰীৰঙ্গপট্টমলৈ যাও আৰু ৰজাদিনীয়া সকলোবোৰ বস্তু চাই বাঙ্গালোৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলো। বাঙ্গালোৰৰ বিধানসভা ভৱন সচাকৈয়ে চাবলগীয়া। ইয়াতেই আমি 'Hindustan Machine Tools (H. M. T,) কাৰখানা চোৱাৰ সুযোগ পালো। ইয়াতেই ভাৰতৰ ঘড়ী আৰু লগতে বেলেগ যন্ত্ৰ পাতিও নিৰ্ম্মাণ হয়। ঘড়ী নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত সৰহ সংখ্যক ছোৱালী কৰ্ম্মীক দেখিবলৈ পাইছিলো। কিয়নো তেওঁলোকৰ ধৈৰ্য্য হেনো পুৰুষতকৈ বেছি। অন্যান্য অধিকাংশ কৰ্ম্মচাৰীয়েই আছিল দক্ষিণ ভাৰতীয় মানুহ।

পিচদিনা আমি বাঙ্গালোৰৰপৰা কাঞ্চীপুৰম হৈ প্ৰায় ২০৫ মাইল আহি আকৌ মাদ্ৰাজ পালো। ইয়াতেই প্ৰায় আমাৰ দক্ষিণ ভাৰত ভ্ৰমণৰ ওৰ পৰে। দক্ষিণৰ পৰা আমাৰ বহুতো কথা শিকিবলগীয়া আছে। মাদ্ৰাজ আৰু অন্যান্য ঠাইৰ লৰাবোৰে আমাৰ বাবে যিমান কষ্ট স্বীকাৰ কৰিছিল সেয়া আমি কেতিয়াও নেপাহৰো! এই কেইদিন থাকোতেই আমাৰ মাজত গঢ়ি উঠিছিল ভাতৃত্বৰ বন্ধন

পিচদিনা পুৱা আকৌ মাদ্ৰাজ চেণ্ট্ৰেল ৰেল ষ্টেচন। বিদায় লোৱাৰ সময়। ট্ৰেইন এৰাৰ লগে লগে হাত বাউল দি আমাক থৰলৈ অহা দক্ষিণ ভাৰতীয় ভাইসকলৰ পৰা আমি বিদায় ললো আৰু দ্ৰুত গতিত আগবাঢ়িলো হাওৰা অভিমুখে। লগে লগে সামৰণি পৰিল আমাৰ প্ৰায় ৩৭৭২ মাইল জোৱা দীঘলীয়া দক্ষিণ ভাৰত ভ্ৰমণৰ। আজিও আমাৰ মনত আছে তেওঁলোকৰ পৰা পোৱা অপৰিসীম মৰমৰ কথা। আৰু মনৰ স্মৃতিত যুগমীয়া হৈ ৰব বিদ্যাপীঠৰ কথা—যিখনে আমাক দিছিল এই সুবৰ্ণ সুযোগ। জীৱনৰ সেই সোণোৱালী দিনবোৰ যদি আকৌ ঘূৰি আহিলহেঁতেন।

গান্ধীশতবাৰ্ষিকীৰ প্ৰসঙ্গত

গান্ধীজীৰ জন্মশতবৰ্ষ পূৰ্ণ হল। মানুহৰ বুৰঞ্জীৰ এই কীৰ্তিমন্ত মহান মানুহজনে নিৰ্ভৰ কৰিছিল মানুহৰ অন্তর্নিহিত শক্তিৰ ওপৰত—মানুহৰ শুদ্ধতা, সততা আৰু সত্যবাদিতাৰ ওপৰত। সেই আত্মিক শক্তি ৰাষ্ট্ৰ শক্তিতকৈও বহুগুণে বলীয়ান আছিল তেওঁৰ মানত। তেওঁ বিচাৰিছিল স্বাভাৱিক মানবাধিকাৰ য'ত মানুহ নৈতিক দিশৰপৰা নিৰ্ভয়, জীৱন-যাপনৰ দিশৰ পৰা স্বাভাৱিক আৰু সুন্দৰ হব পাৰে। গান্ধীজীৰ এই আশা সফল হোৱা নাই। কিন্তু সেই ব্যৰ্থতা তেওঁৰ নহয়,—সেই ব্যৰ্থতা আমাৰ।

মহাত্মাৰ আৰ্দশ গ্ৰহণ কৰা বা নকৰাটো অন্য এক প্ৰসঙ্গ। কিন্তু বাস্তৱিকতে তেওঁৰ আৰ্দশৰ এটি নিজস্ব মূল্যবোধ আছে; সেয়া হ'ল মানৱপ্ৰেম আৰু ধৰ্ম্মভাৱ। কিন্তু গান্ধীয়ে কোনো দিনেই লৌকিক সঙ্কীৰ্ণ ধৰ্ম্মবোধৰ কথা কোৱা নাছিল, যি মানুহক অন্ধ আৰু উগ্ৰ কৰি তোলে।

বৰ্ত্তমান ভাৰতত গান্ধীজীক সঠিক অনুধাবন কৰাৰ সম্ভাৱনা অতি ক্ষীণ। কাৰণ এসময়ত গান্ধীৰ আদৰ্শৰে অনুপ্ৰাণিত জাতীয় কংগ্ৰেছ আজি আদৰ্শচ্যুত। গতিকে বৰ্ত্তমানৰ কংগ্ৰেছৰ লগত গান্ধীক জড়িত কৰাটো অনুচিত। কংগ্ৰেছে যিয়েই নকওঁক, গান্ধীজী কংগ্ৰেছৰ একচেটীয়া সম্পত্তি নহয়—তেওঁ সকলোৰে, তেওঁ মানুহৰ। তেওঁৰ ৰাজনৈতিক মতবাদ সকলোৰে গ্ৰহণযোগ্য নহব পাৰে, কিন্তু তেওঁৰ জীৱন সাধনাৰ ব্ৰত অনন্য। গান্ধী জয়ন্তীৰ শতবৰ্ষপূৰ্ত্তিত আমি এই মহান পুৰুষ জনাৰ অনন্য জীৱনবোধৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা জ্ঞাপন কৰোঁ।

মহান নেতা লেনিন

এই শতিকাৰ যিকেইগৰাকী মানুহৰ শক্তি, নিষ্ঠা আৰু প্ৰতিভাই মানৱ সভ্যতাৰ দিক পৰিবৰ্ত্তন সূচনা কৰিছে, লেনিন সেইসকলৰ অন্যতম। ভাৰতবৰ্ষৰ গান্ধীজীৰ দৰেই লেনিনো আজি মানৱ জাতিৰ নমস্য আৰু বৰণীয় পুৰুষ। গান্ধীৰ সৈতে লেনিনৰ জীৱন আৰু কৰ্ম্মপন্থাৰ পাৰ্থক্য অনেক। কিন্তু গান্ধীজীৰ দৰেই তেওঁ আছিল দলিত, পীড়িত জনৰ নায়ক, মানুহৰ ইতিহাসৰ এজন মহান বিপ্লৱী। পৃথিৱীৰ সৰ্ব্বহাৰা জনতাৰ অন্তহীন প্ৰেৰণাৰ স্থল লেনিন।

কাৰ্ল মাৰ্ক্সৰ যুগান্তকাৰী দৰ্শনে পৃথিৱীৰ মননশীল জগতত আলোড়ণ তুলিছিল। মাৰ্ক্সৰ তত্ত্বক বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত এখন দেশৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰেক্ষাপটত নিৰ্ভুল প্ৰয়োগেৰে সাফল্যমণ্ডিত কৰাৰ কৃতিত্ব লেনিনৰ।

ৰাচিয়াৰ বিপ্লৱৰ সাফল্য সেই সময়ৰ পৃথিৱীৰ পৰাধীন আৰু শোষিত জাতিসমূহৰ বাবে আছিল এক জলন্ত প্ৰেৰণা। আজিও লেনিনবাদ সংগ্ৰামী মানুহৰ বাবে শান্তি, মৈত্ৰী ও সামগ্ৰিক সাফল্যৰ অনিৰ্ব্বান দীপশিখাৰ দৰে উজ্জ্বল।

মৃত্যুহীন প্ৰাণ

বিষ্ণু প্ৰসাদ ৰাভা

"বিষ্ণু ৰাভা নমৰে, বিষ্ণু ৰাভা অমৰ", ৰাভাই নিজেই কৈছিল। অথচ সেইজন ৰাভাই তেওঁৰ শ শ গুণমুগ্ধক এৰি গুচি গ'ল। দেশৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ত বিষ্ণু ৰাভাৰ বিদ্ৰোহী সত্তাই হাঁহাকাৰ কৰি উঠিছিল যাৰ ফলত তেওঁ বৃটিছ চৰকাৰৰ এক ত্ৰাসৰ কাৰণ হৈ পৰিছিল। অসমীয়া কলা সংস্কৃতিৰ এনে এটি দিশ নাই

য'ত তেওঁৰ অৱদান নাই। একেজন বাভাই আছিল একেধাৰে কৃতী খেলুৱৈ, বিপ্লৱী বীৰ, নৃত্যবিদ, সুৰস্ৰষ্টা' সুগায়ক, দক্ষ অভিনেতা আৰু পটু চিত্ৰকৰ,——এক কথাত বাভা আছিল জীৱন-শিল্পী। কলা-সংস্কৃতিৰ জগতত বাভাৰ আভা কোনোদিনেই লয় নহব।

ডঃ জাকিৰ হুচেইন

ডঃ জাকিৰ হুচেইন আছিল বিশ্বৰ এজন অন্যতম শ্ৰেষ্ঠ শিক্ষাবিদ। একালত তেওঁ সক্ৰিয় ৰাজনীতিৰ সৈতেও জড়িত আছিল। জ্ঞানান্বেষী এই পণ্ডিতজনলৈ আমাৰ দেশবাসীয়ে আগবঢ়াইছিল এখন দেশে দিব পৰা সৰ্ব্বোচ্চ সন্মান——নিৰ্ব্বাচিত কৰিছিল তেওঁক ভাৰতীয় গণতন্ত্ৰৰ ৰাষ্ট্ৰপতি ৰূপে। জনতাৰ বিশ্বাসৰ মৰ্য্যাদা অক্ষুণ্ণ ৰাখি তেওঁ ইহলোক ত্যাগ কৰিলে যোৱা ৩ মে' ১৯৬৯ৰ দিনা।

হো-চি-মিন্

ফৰাচী ঔপনিবেশিকতাৰ হাতৰপৰা ভিয়েটনামক উদ্ধাৰ কৰি স্বাধীন কৰা মানুহজন আছিল হো-চি-মিন অৰ্থাৎ আলোকদূত হো। তেওঁ চাকি জ্বলাইছিল স্বদেশৰ আত্মবিস্মৃতিৰ গভীৰ অন্ধকাৰত। ইতিহাসৰ পাহৰণিৰ অতল তলিৰ পৰা জাতিৰ মৰ্য্যাদা উদ্ধাৰ কৰি তাক নিজৰ মহিমাৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ দৰে অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰিছিল হো-চি-মিনে। এটা মৃত জাতিক পুনৰ্জন্ম দিয়া, এটা লুপ্তপ্ৰায় সভ্যতাক বিলুপ্তিৰ পৰা ৰক্ষা কৰাৰ অনন্য গৌৰৱ তেওঁৰ। 'হো'ৰ সাধনা আছিল স্বাধীনতা আৰু ঐক্য। দেশৰ স্বাধীনতা তেওঁ নিজ চকুৰে দেখি গ'ল—কিন্তু সংহতি এতিয়াও বহু দূৰত। তাত তেওঁৰ মহিমা অকণো হ্ৰাস পোৱা নাই। ভিয়েটনামৰ এই কবি মুক্তি যোদ্ধাক বিশ্বৰ নিপীড়িত জনগণে চিৰকাল মনত ৰাখিব।

লৰ্ড বাৰ্ট্ৰাণ্ড ৰাছেল

বৰ্ত্তমান শতিকাৰ এজন শ্ৰেষ্ঠ দাৰ্শনিক লৰ্ড বাৰ্ট্ৰাণ্ড ৰাছেলৰ জীৱনক যি তিনিটা সবল অথচ প্ৰচণ্ড আবেগে পৰিচালিত কৰিছিল সেই কেইটা হ'ল 'প্ৰেমৰ আকাঙ্খা, জ্ঞানৰ স্পৃহা আৰু নিপীড়িতৰ প্ৰতি প্ৰবল সমবেদনা।' তেওঁৰ দৰ্শন, তেওঁৰ যুক্তি, তেওঁৰ নৈতিকতা সকলোৰে মূলতে আছিল এই তিনিটা আবেগ। প্ৰেম আৰু জ্ঞানৰ অন্বেষণে তেওঁক উপলব্ধিৰ উচ্চস্তৰলৈ লৈ গৈছিল; কিন্তু মানুহৰ দুখ-যাতনাই তেওঁক সদায় মাটিলৈ টানিছিল। নিপীড়িতৰ প্ৰতি সমবেদনাই তেওঁৰ মস্তিষ্কক যিমানখিনি মথিত কৰিছিল, হৃদয়ক বোধহয় সিমানখিনি কৰা নাছিল। সেয়েহে তেওঁ মাথোঁ ব্যথিত নহৈ এই সমস্যাবোৰৰ স্থায়ী সমাধানৰ কথা চিন্তা কৰি 'পুৰণি পৃথিৱীক ন'কৈ গঢ়া'ৰ কথা ভাবিছিল। বুভুক্ষু শিশুৰ ক্ৰন্দনে তেওঁক মানুহৰ যুক্তিহীন নিৰ্বুদ্ধিতাৰ কথা মনত পেলাই দি পবিত্ৰ ক্ৰোধত উদ্দীপিত কৰিছিল। এইখিনিতে দৰদী ৰাছেলৰ লগত গান্ধী আৰু চোৱাংজাৱৰ প্ৰভেদ। নিজৰ জীৱন সম্বন্ধে ৰাছেলে কৈছিল, "এয়ে মোৰ জীৱন; এই জীৱন জীয়াই থকাৰ। আকৌ জনম পালে এইদৰেই জীয়াই থাকিম।"

এই দিগদৰ্শী সকলৰ মৃত্যুৱে আমাক মৰ্ম্মাহত কৰিছে, কিন্তু এই মৃত্যুৱে তেওঁলোকৰ প্ৰাণসত্তাৰ বিদেহী উপস্থিতিক আমাৰ পৰা কাঢ়ি নিব পৰা নাই।
সেয়ে কবিগুৰুৰ ভাষাত আমিও দোহাবোঁ——

"এনেছিলে সাথে কৰে মৃত্যুহীন প্ৰাণ
মৰণে তাহাই তুমি কৰে গেলে দান।"

বেঙ্ক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ

অৱশেষত অনেক বাদানুবাদ যুক্তিতৰ্কৰ হেঙাৰ পাৰ হৈ বেঙ্ক জাতীয়কৰণৰ দাবী ফলপ্ৰসূ হ'ল। যদিও সামগ্ৰিক ভাবে নহয়, চৈধ্যটি বিশিষ্ট বেঙ্ক ৰাষ্ট্ৰায়ত্ত কৰা হ'ল। যিয়েই নহওক বেঙ্ক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক পট পৰিবৰ্ত্তনৰ দিশৰ এক বলিষ্ঠ পদক্ষেপ। যদিও কৃষি, ক্ষুদ্ৰশিল্প আৰু ৰপ্তানি বাণিজ্যৰ প্ৰসাৰকল্পে ঋণ দিয়াৰ বাবেই এই বেঙ্ক কেইটিৰ বৰ্দ্ধিত আমানত ব্যয় কৰা হব তথাপি এটি আশঙ্কাও আছে। ক্ষুদ্ৰ শিল্পোদ্যোগ বোৰে যে প্ৰয়োজনৰ অতিৰিক্ত ঋণ নেপাব তাৰ নিশ্চয়তা নাই। আৰু এইটোও নিশ্চিত নহয় যে ঋণৰ টকাৰ সদ্ব্যৱহাৰ হব। ইয়াৰ বাবে ঋণৰ টকা কিদৰে খৰচ কৰা হৈছে বা প্ৰয়োজনাধিক ঋণ যাতে দিয়া নহয়, তাৰ বাবে বিশেষ সতৰ্ক হোৱাটো বেঙ্কবোৰৰ কৰ্ত্তব্য। অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিৰ এই বিশিষ্ট পদক্ষেপটিক সফল কৰিবলৈ হ'লে কেইটামান বিষয়ত, যেনে—বেঙ্কৰ প্ৰাত্যহিক কাৰ্য্য কলাপত আমোলাতান্ত্ৰিক হস্তক্ষেপ আদিত বিশেষ সতৰ্কতাৰ নিতান্ত প্ৰয়োজন আকৌ বিনিয়োগ প্ৰয়াস বেচৰকাৰী ক্ষেত্ৰতো যাতে ব্যহত নহয়, সেই দায়িত্বও বেঙ্কৰ। এই বিষয়ত বেঙ্ককৰ্ত্তৃপক্ষৰ ওপৰত কোনো ধৰণৰ বাধা নিষেধ থকাটো অনুচিত। চৰকাৰী নীতিৰ বাস্তৱ ৰূপায়ণৰ বাবে বেঙ্কবোৰ সচেষ্ট হব লাগিব; তেতিয়াহে এই পদক্ষেপ সাফল্যমণ্ডিত হব।

জোনত মানুহ

প্ৰেমৰ কাহিনীৰ অবিচ্ছেদ্য আনুষঙ্গিক 'পূৰ্ণিমাৰ জোন'ক মানুহে পৰিণত কৰিলে ৰূঢ় বাস্তৱত। এই চন্দ্ৰাভিযানে আৰু এবাৰ প্ৰমাণিত কৰিলে মানুহৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব। সেয়েহে জোনৰ বুকুত ভৰি দিয়েই আৰ্মষ্ট্ৰঙে কৈছিল, "মোৰ এই পদক্ষেপটি ক্ষুদ্ৰ; কিন্তু মানুহৰ পক্ষে, মানুহৰ সভ্যতাৰ পক্ষে ই এক বিৰাট পদক্ষেপ।" এই পদক্ষেপে প্ৰমাণিত কৰিলে নজনাক জনাৰ আগ্ৰহ এতিয়াও মানুহৰ আছে, মানুহ এতিয়াও জিজ্ঞাসু। ২১ জুলাই '৬৯ সেই স্মৰণীয় দিন, যিদিনা মানৱ সভ্যতাৰ বিজয়ধ্বজা উৰিল গ্ৰহান্তৰত—বিশ্বৰ মানুহৰ শুভেচ্ছাৰে জোনৰ মাটিত ভৰি দিলে নীল আৰ্মষ্ট্ৰং আৰু এডুইন এলড্ৰিনে। সূচনা হ'ল মানৱ সভ্যতাৰ আৰু এক গৌৰৱোজ্জ্বল অধ্যায়। মানুহে আৰু এবাৰ প্ৰমাণ কৰিলে মানুহ সম্বন্ধে চণ্ডীদাসৰ উক্তিৰ যথাৰ্থতা—

"সবাৰ উপৰে মানুষ সত্য
তাহাৰ উপৰে নাই।"

আমেৰিকাৰ নভোচৰদ্বয় নীল আৰ্মষ্ট্ৰং আৰু এডুইন এলড্ৰিনৰ এই সাফল্য অকল আমেৰিকাৰেই নহয়, সমগ্ৰ মানৱ জাতিৰ।

সাহিত্যৰ নোবেল পুৰস্কাৰ : চেমুৱেল বেকেট

এইবাৰৰ নোবেল পুৰস্কাৰ বিজয়ী হ'ল এজন আইৰিচ লেখক, নাম চেমুৱেল বেকেট।

চেমুৱেল বেকেটৰ জীৱনতো সেয়ে ঘটিছে যি সচৰাচৰ ঘটে খ্যাতিমান আৰু শক্তিশালী সাহিত্যিক সকলৰ ক্ষেত্ৰত।

অপৰিচিত, অজ্ঞাত এই আইৰিচ লেখক জনে হঠাতে পালে এই দুৰ্লভ আন্তৰ্জাতিক স্বীকৃতি, পালে তেওঁৰ এখন নাটক 'ওৱেটিং ফৰ গোঁদো'ৰ বাবে।

আজি বেকেট খ্যাতিৰ শীৰ্ষত; তথাপি তেওঁ জীৱনত কেতিয়াও খ্যাতিৰ বাবে লালায়িত নাছিল। এই কথা বুজা যায় অ্যালান স্নোইডাৰলৈ লিখা তেওঁৰ চিঠিৰ পৰা—"Success and failure on the public level never mattered much to me, in fact, I feel much more at home with the latter...."

বেকেটে কেতিয়াও নিজৰ সৃষ্টি সম্বন্ধে মত প্ৰকাশ কৰিব নোখোজে। কিন্তু আনৰ সৃষ্টি সম্বন্ধে আলোচনাকালত গ্ৰন্থাৰ কৃতিত্ব দ্বিধাহীন স্পষ্টভাবে ব্যক্ত কৰিবলৈ তেওঁ ইতস্ততঃ কৰা নাই। তেওঁৰ সমালোচনামূলক নিবন্ধৰ ভিতৰত বিশেষ উল্লেখযোগ্য হ'ল 'Proust' আৰু 'Three dialogues'।

বেকেটে সাহিত্যৰ যি ক্ষেত্ৰতেই হাত দিছে সেই ক্ষেত্ৰতেই তেওঁৰ স্বকীয়তা বজাই ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে। কবি হিচাবে অৱশ্যে তেওঁ আমাৰ ওচৰত ভালদৰে পৰিচিত নহয়। বেকেট যেতিয়া কবিতাৰ জগতলৈ আহিছিল তেতিয়া কাব্য আৰু আৰ্টত 'Surrealism'ৰ প্ৰভাৱ আছিল ক্ষীণ। সেয়েহে তাৰ ছাঁ বেকেটৰ কবিতাত প্ৰতিফলিত হোৱা নাই, এটি স্বাধীন নিজস্বভঙ্গী গঢ়ি উঠিছিল তেওঁৰ কবিতাত। তেওঁৰ প্ৰথম কাব্যগ্ৰন্থ হৈছে 'Whoroscope'। তেওঁৰ শেষ কবিতাটি ৰচিত হৈছিল ফৰাচী ভাষাত (১৯৪৭–'৪৯)। বেকেটৰ কবিতা সম্বন্ধে জন ফ্লেচাৰৰ মতবাদ– "By 1949, it has become an instrument capable of prcducing scme magnificient piece: heie and there. By trial and error, he has, over the years, perfected his technique, eliminated the latent vulgarity, facility and exibitionism that maried so many early poems, and disciplined his talent both to eschew and wilfuly crudite and obscene and to free itself from artificial, self-imposed hindrancess."

নাট্যকাৰ বেকেটৰ মতে "Human happiness is self deception." তেওঁ ভাবে ভগবানৰ আশীৰ্ব্বাদৰ পৰা মানুহ বঞ্চিত হৈছে। সকলোৱে মানুহৰ পৰা আঁতৰি গৈছে। আজি মানুহ পৰিত্যক্ত। মানুহৰ সমস্ত যোগ সূত্ৰই আজি ছিন্ন—সি এক মূৰ্ত্তিমান অসহায়তা। এই কথাই প্ৰতিফলিত হৈছে তেওঁৰ নাটকত। সেয়ে তেওঁৰ নাটকৰ পৰিব্যাপ্তি এক অসহায়তা, অবাস্তৱতা আৰু অসম্ভাব্যতাৰ জগতত। তেওঁৰ 'ওৱেটিং ফৰ গোদো'ত গোদো ভগবানৰ প্ৰতীক যাৰ আশাত সকলোৱে বাট চাই থাকে কিন্তু পিছত নিৰাশ হয়। এই নৈৰাশ্য আৰু অনি-শ্চয়তা বাৰে বাৰে প্ৰতিধ্বনিত হৈছে তেওঁৰ নাটকত।

বেকেটৰ প্ৰথম উপন্যাস 'Molloy' (১৯৫১)। কোনো কোনো সমালোচকৰ মতে এই উপন্যাস হ'ল 'Masterpiece of Humour," কাৰোমতে আকৌ 'Epic of Disaster.' ইয়াতো প্ৰতিপাদ্য বিষয় একেই— অনিশ্চয়তা। মানুহে নেজানে মানুহৰ মূল লক্ষ্য কি, কিহৰ সন্ধানত তেওঁ ঘূৰি ফুৰিছে।

সাহিত্যিক হিচাবে বেকেটক বহু সময়ত তুলনা কৰা হৈছে সাৰ্ত্ৰে আৰু কাম্যুৰ লগত। এওঁলোকৰ লগত তুলনা কৰিলেও বেকেটৰ ভাষাশৈলী অনন্য। সেয়েহে তেওঁৰ সাহিত্য কৰ্ম্মৰ সকলো ক্ষেত্ৰতে শব্দ চয়ন অথবা ষ্টাইলত তেওঁৰ নিজস্ব ছাপ অতি সুস্পষ্ট।

মাতৃভাষা চৰ্চ্চা যাতে কেতিয়াও অৱহেলিত নহয়

সাহিত্য ক্ষেত্ৰত কলেজৰ ছাত্ৰসকলৰ কৃতকাৰ্য্যতাৰ দলিল কলেজ আলোচনী। এই আলোচনীয়ে প্ৰতিনিধিত্ব কৰে ছাত্ৰ সকলৰ সাহিত্য চৰ্চা আৰু সাহিত্যিক উৎকৰ্ষতাৰ। সেয়ে মোৰো একান্ত ইচ্ছা আছিল 'এৰিয়ান'ক সৰ্ব্বাঙ্গ সুন্দৰ কৰি প্ৰকাশ কৰাৰ। কিন্তু কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত দেখা গ'ল বিষয়টো যিমান উজু বুলি ভবা যায় সিমান উজু নহয়। কিয়নো যি সকলৰ ওপৰত মই গল্প, কবিতা, বা প্ৰবন্ধ আদিৰ ফালৰ পৰা নিৰ্ভৰ কৰিছিলো সেই ছাত্ৰসকলৰ পৰা আশানুৰূপ সহাঁৰি নেপালো। মৌলিক ৰচনা খুব কমহে পোৱা গৈছে।

সি যি কি নহওক তাৰ মাজেৰেই এটি নিম্নতম মান বজাই ৰাখি সজোৱা হৈছে 'এৰিয়ান'ক। অৱশ্যে এই 'নিম্নতম মান' ছাত্ৰসকলৰ সাহিত্য কৰ্ম্মৰহে ; প্ৰকৃত সাহিত্যৰ মাপকাঠিৰে ইয়াৰ মূল্যায়ণ কৰা হোৱা নাই। কিয়নো তেতিয়া হ'লে মাথোন নিৰ্ভেজাল সাহিত্যৰেই পূজা হ'লহেঁতেন। উৎসাহ দি ছাত্ৰসকলৰ মাজত সাহিত্য-স্পৃহা সৃষ্টি কৰা নহ'লহেঁতেন। ছাত্ৰ সকলৰ প্ৰতি নজৰ ৰাখিয়েই সাহিত্যৰ সংজ্ঞাক উপেক্ষা কৰা হৈছে। সেয়ে এৰিয়ানক সৰ্ব্বাঙ্গ সুন্দৰ কৰিব পৰা নগ'ল যদিও পৰিচ্ছন্ন কৰাৰ চেষ্টা কৰা হৈছে।

এইখিনিতেই আৰু এষাৰ কথা কব লগা আছে। ছাত্ৰসকলৰ বেচিভাগ ৰচনাতে দেখা গ'ল যে মাতৃভাষাৰ চৰ্চাক তেওঁলোকে অতি দুখলগাকৈ অৱহেলা কৰিছে। নহ'লে নিজৰ মাতৃভাষাত লিখা ৰচনাতেই অজস্ৰ ভুলৰ এনে আতিশয্য যে বহু সময়ত তাৰ পাঠোদ্ধাৰ কৰাই কঠিন হৈ পাৰে। তেওঁলোকে জনা উচিত যে মাতৃভাষা ভালদৰে নজনাটো কোনো মানুহৰ পক্ষেই গৌৰৱৰ কথা হ'ব নোৱাৰে। বৰং ই অতি লজ্জাকৰহে। সেয়ে সকলোৱে এই বিষয়ত চকু ৰখাটো কৰ্ত্তব্য যাতে মাতৃভাষা কেতিয়াও অবহেলিত নহয়। কাৰণ ৰচনাক সাহিত্যৰ পৰ্য্যায়লৈ উন্নীত কৰিবলৈ হলে মাতৃভাষাত গভীৰ জ্ঞান থকাটো নিতান্ত আৱশ্যক—নহ'লে সাহিত্য কৰিবলৈ যোৱাটো অপচেষ্টাহে মাত্ৰ।

ব্যক্তিগত

সম্পাদক হিচাবে সাধাৰণ ভাবে হ'লেও কিছু অভিজ্ঞতা সঞ্চয় কৰিলোঁ। নিসন্দেহে এই অভিজ্ঞতা মূল্যবান। আলোচনী সম্পাদনাত ভাৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক দুগৰাকীয়ে মোক ইমান সহায় কৰিছে যে তাক মাথোঁ কৃতজ্ঞতা স্বীকাৰ কৰিয়েই পৰিশোধ কৰিব নোৱাৰি। তেখেতসকললৈ মোৰ আন্তৰিক শ্ৰদ্ধা থাকিল। আৰু বিভিন্ন কামত সহায় কৰাৰ বাবে ধন্যবাদ জনালোঁ বন্ধু সব্যসাচী পাল, দিলীপ দত্তবৰুৱা, ফটিক বৰুৱা, নীলোৎপল চক্ৰৱৰ্ত্তী, ভবেন বেজ, পবিত্ৰ ডেকা, অজয় বেনাৰ্জ্জী, মিতালী দে আৰু তপন লহকৰক। শলাগ জনালো বানেশ্বৰ শৰ্ম্মাকো—আলোচনীখনৰ অলঙ্কৰণৰ কৃতিত্ব তেওঁৰেই।

সম্পাদক

এৰিয়ান

আৰ্য্য বিদ্যাপীঠ কলেজ আলোচনী

The
ARYAN

Arya Vidyapeeth College Journal

Annual Publication

1969-70

Eleventh issue

Profs.-in-charge
Prof. N. Phukan
Prof. S. N. Burman

Editor
Bimaljyoti Choudhury

CONTENTS

Educated youth-Apathetic to labour and why ?	: 1 :	*Frankenstein W. Momin.*
The nationalisation of banks in India—a step to socialism ?	: 5 :	*Prof. Gangesh Kar*
9—8—7—6—5—4—3—2—1. Fire !	: 8 :	*Ahmed Eusuff Zaheer*
Friendly Co-operation of Insects	: 12 :	*Hrishikesh Das.*
The Chromosomes of man	: 16 :	*Prof. (Miss.) Neena Chopra*
My Thought	: 20 :	*Daniel Shihabul Haque Mazumder*
If my dream comes true	: 21 :	*Karuna Deka*
Humus : A Natural Fertilizer of Soil	: 22 :	*Rajen Borah*
The Sunset	: 24 :	*Pabitra Kumar Barua*
Mistress Eloquent	: 13 :	*Jogot Thomas*
Laugh and Grow Fat	: 34 :	*Ruma Deka*
The Concept of Education	: 36 :	*Subrata Debnath*
Socialism and India	: 38 :	*Jiten Das*
Science & Poetry	: 41 :	*S. Verma*
N.C.C. Training for Unity and Discipline among the Students	: 45 :	*Phanindra Nath Gogoi*
Obscenity in Literature	: 47 :	*Nilotpol Chakravorty*
Our Sports Festival	: 50 :	*Prof. D. Ghosh*
University Examination Results of the Arya Vidyapeeth College, 1969	: 53 :	
Secretarial Reports, 1969-70	: 58 :	
Eleventh Annual College Festival : Results of Competitions	: 67 :	
Arya Vidyapeeth College At a Glance	: 75 :	*Principal G. Sarma*

Cover design by : Pradip Sherma, 3rd year. Sciencc.

Educated youth—Apathetic to labour and why ?

Frankenstein. W. Momin.
3rd year, B.A.

"*O, foolish one ! Make the lion your model, not the crippled fox. Be not dependent like the fox, on what the lion leaves, but strive like the lion to obtain something by thine own labour that thou mayst have something to leave to others who need thy help. A man who has the strength of lion, but does nothing, is inferior to a dog*"

—**Nesfield.**

What a student does after the completion of his education, and what he will do, are the questions that are today haunting the mind of every educator and well-wisher, everyone who has really the concern for the well-being of the student community as well as of the progress of the Country. This question when pushed and pushed forward, places before us a thorny problem and it pricks all around the minds not only of the limited few but unlimited many. Each and every educationist in India, teacher and parent very often complain of the students' indiscipline, unrests and riots. Almost every day, are not thousands of young students running away from their class-rooms to take part in the agitations, while thousands others are marching through the street corners with a mind for destroying public-pıoperty ? How so ever, the educated youth and the young learners who are quite nimble for such outside 'ills' are often found fragile in their farms and producing fields. The part of their energy they waste, marching from one corner of the street to the other, under the schorching sun, spending day after day their valuable time for nothing ; is seldom seen to be engaged in any fruitful work and is still more unproductive and deplorable to recount what attitude they hold towards labour, especially common menial labour.

A menacingly apathetic altitude ! An altitude sad though highly it is, yet does not fail

to drag students in riotous actions in which huge labour automatically gets involved and in which, God knows, if there is any dignity or not. Apathy to labour ? It is a fact. Every thinking mind will not fail to recognise this as true.

Among the nations of the world, India is one of the most populous, with her population exceeding 50,000,000. But, of such a vast population, about sixty-eight percent is illiterate and only thirty two percent literate. This is the grim picture of her state of education, and one is shocked to know it. And one's shock is even greater when hears an old man says—"Had not my son passed the Intermediate examination, had not my grandson obtained the degree and diploma—he would not have decline to do it."

Just a man or woman, boy or girl none has any disregard for manual labour, but once received the education, one loses the respect for labour. All those so-called educated, after receiving the degree and diplomas begin not to like the physical exertion. Rather the majority are found to believe that there is the loss of dignity on their part to do the manual work. Their object then is to hold the qualifying positions in offices; and this is their sole object what makes them struggle for it heart and soul. Their sole aim is to have anyhow a job having the glitter of a work of place in a well-furnished office with some glitter of pay also preferably. And for this they run and scramble just as urchins do for gathering nuts.

India is primarily an agricultural country. A land she is with fetile soil and with vast natural resources. And who could imagine that a country like India has not produced hundreds and even thousands and thousands of qualified farmers, who could exploit to the fullest advantage of the vast natural resources that India has and where inspite of extensive cultivation, the land remaining poverty stricken. The picture is but just the reverse of what one can naturally concieve of. And besides that of the cultivation with methods old, that of the proper improvement in the productivity of the land lacking, the majority of the Indian farmers are from the illiterate group. The educated is educated ! They are what they are ! It is not that each and every educated young Indian is desired to be turned into a worker on the fields. But, when Adam delved and Eve spun, who was then a getnleman ? Is it not a blunder in one's life to be indignant of or indifferent to physical exertion while constituted of the same strength and physique ? And demanding some amount of food to maintain the body yet continue hating the people who would supply them by working hard ?

The fact is that when a young boy is educated he is inclined to think that farming means hard mean work. Born at the villages and brought up at the rural areas, many fine young people who are ever as active for manual work as for anything else, move to towns for higher education and there comes into contact with the baneful urban snobbery. And in many cases once they go, they go. They will never like to return and come back home after receiving their higher education. They will not and donot often come back from the educational centres and the Vidyapeeths they joined, to work in the fields. "Why", they will whisper, "the diplomas are the passports to a better job." And with this easy passport they find an easy way to escape manual labour at fields or factories and also begin to despise them. If a 'clean job in the neat office of a town' be

available, why soil your hand with village dust? Home becomes a dull place and to touch the soil with bare hand is hateful, to handle a small working tool is unwise. This is not the case alone with the students in general line, even those who attend and pass from agricultural schools and Colleges also hang about like the general students for government services. The son of a government-service holder will become a government servant, a doctor's son will become a doctor after he is trained, but that the son of a farmer will be a farmer is quite doubtful. This is his ancestral work, yet he dislikes it most of other things. And this aversion has come because he is educated. And so, he never adds his knowledge to the farming community after his education.

During the seventeenth and the eighteenth centuries, the properttuid class thought of living at ease like 'lotus-eaters', licking all the honey of life. But, having fallen the victim to serious criticism in the nineteenth century, and having been regarded as mere flies in the society, they have changed their position a little. Since then, man began to have the idea of dignity of labour. Conditions are much better in the 'Wide world'. In India where the students by far represent the youthful part of the population, the idea of the dignity of labour and the conditions for the improvement of the same find only little attention as yet. Otherwise why should they still believe in the 'loss of dignity' and shrink back from contributing even their 'quota of service' ? Graduates and postgraduates are today here and there, at every street, at every place and every corner. It has rather now become a routine for the young educateds to rush to towns, with a passion to walk from pillar to post in search of employment. Are not they knocking at the gates of offices for a petty clerical job ? They are very regular to do it. Put a sign-board at the entrance with the words "No vacancy". They are bitterly disappointed and worried. No alternative they feel then, than to cry out outside at once with dejected face 'Sorry, Sad news !" But what sad news ? Is it the death of a friend or a beloved : that in the same week, you saw her dressed for a ball, and also seeing in a shroud ? "Neither, nothing of the sort, but .... ill luck." But luck might favour, and every thing might have been allright, had he wished to exert his physical strength and had not thought himself so highly a gentle man. Physical labour is but a blessing. Pandit Iswar Chandra Vidyasagar is reported to have carried the suit-case belonging to a gentle-man. Mao-Tse Tung and Chow-en-lai worked as labourers living in workers' camps mainly, A house wife in Washington does the washing and the wife of a millionaire does laundry-work. Should not then we—every young and old, male or female, educated or uneducated do what our hands find to do and do it with our might ?

The dignity of labour had high place of respect in ancient India. King Janaka ploughed his land. Sultan Nasiruddin used to earn his bread as a calligrapher. New generations have come, but they have lost the ideal, and the attitude has changed. Today with the younger generation, this apathetic attitude is gloomily being more and more deep-rooted. The condition looks gloomier to-day than yesterday. The condition may still took gloomier tomorrow than what it has been to-day in the agricultural country like India where eighty P.C. (80%) of her population make their homes in villages, their main source of livelihood—the cultivation. Her low economic standard will remain low, with no improvement, so long as her yongsters

only look forward to towns, and not to following their father's profession involving labour, regard education as the means of escaping from manual work. Are the Indians then the lazy people, insensible to work ? No, none can say that they are. They are as active as any other people of this world.

There is much to be said about the system of education under which our students receives their certificates. The present system is not without faults ; raher it is charged with many defects. There is no vocational bills in our curriculum which make the students prove to office jobs, specially acdantic ones, than for works requiring physical exertion but conducive to one's body and mind.

The system of education in India, is defective as it is, never caters to the needs of a student ; simply makes a student an incubus on society and unable to help him add to the wealth of the country by his own labour. Besides failing to offer he proper nourishment of the latent faculties of a student, ours is the system of education, where his merit is judged solely depending upon his performance in the examination hall during the session. Four years of academic life in a college, after which the degree and diplomas are awarded, the mind of the village boy who may be the son of an agriculturist, is so badly affected that it leads him to think beneath his dignity to fall back to his paternal labour. With an education divorced from the life and the soil, no way is left for a student than wishing and actually knocking at the doors of the Goverment and Commercial offices for a job to execute sitting on a chair beside a table. But, would not this have been far better as Gandhiji said, if all students learnt a craft and if their education be vocation-oriented, right from the school stage, result in a generation of young people who would believe in the dignity of labour and also in the College level continue to combine the excellences of hand, head and heart.

There must be, in order that India should be technologically, industrially and agriculturally progressive, a drastic change. This necessary change is urgently needed. Educationists are trying their best to find out a way and a remedy. But still now no satisfactory solution is visible. And this desperately needed change is not being affected rapidly enough. What are we doing today ? Instead of paying attention to this needed change, we are showing the irrelevant in the present context and not yet timely attention to the media of instruction. The latter is important no doubt. But there are other things more important and it is also time for us all to know that we are overlooking a problem really great. It is a time when none should ignore the fact that if we donot handle the younger generation with the right system of education, the country will never substantially progress at any time, present or future. A through check up of the country is needed in all its spheres, with a proper diagnosis of the maladies of its education. We should not allow any more time to pass unused, and plunge head long to tackle the situation and handle the rising generation which is demoralised having its spirit and fervour chilled under the impact of unemployment and unplanned education may bring disaster to the country. We might be baffled by the challenge of time and unable to cope with for solution—but let that not come and let us make our students love labour and embrace all physical and mental exertions with a willing win for us the place of pride among the nations of the world.

The nationalisation of banks in India —a step to socialism ?

Prof. Gangesh Kar
Department of Economics

Under the political cloud and economic uncertainties the inefficiency of the public sector in India has been very much increased by the load of nationalisation of fourteen commercial banks. Thanks to our policy-makers and implementers for the extension of the argument that nationalisation of commercial banks will be a step towards socialism which has been described as the ultimate goal of our economy. The nationalised commercial banks, it is hoped, will bring a new chapter in our monetary economy through their social and welfare activities, their major participation in extending rural credits, their proper investment policy and the such.

The nationalisation of commercial banks would achieve some benefits since the ownership of the direct profit-making institutions comes in the hand of the government—a liberal profit maker, and the protector of the small capitalists, agricultural land-holders, businessmen etc. by the extension of liberal credits and facilitating their easy growth. Also, it has been argued that the Reserve Bank of India will be more promptly functioning according to the monetary and credit policy of the country and it will check the violation of laws and the neglects of R. B. I's directives by the banks. The banks will thus, perform a developmental function according to the planned economic policy and in the present condition of financial instability of the economic planning, they will add revenue to the public fund. Being entering into direct ownership of the Governmental machinery the banks will act by channalising banking income to the governmental fund instead of to the private shareholders, by providing cheap credit facilities in the rural and agricultural productions through opening branches, by checking the evasion of taxes and the problem of black-money, by taking out a very big source of capitalist income to the public uses and as such minimising inequality of income, by bringing a spirit of competition among different banks in their developmental activities, by helping the promotion of habit of saving of the people

and mobilising the resources towards planned development, by remodelling the investment policy of banks giving loans to actually needy persons and, last of all, by increasing the size of public sector and stepping towards the goal of socialism. The nationalisation of commercial banks, as it is seen, will increase the social welfare.

Certainly these may be the line of arguments by which one will plead for nationalisation of commercial banks looking after the greater interest of the people. The government of India is satisfied to express the greater demand of nationalisation to re-orient the popular attraction of welfare activities in the present situation of economic and political break-down. Thus, in a plain expression it has been said that nationalisation of commercial banks would be a very good step by the economy journeying towards socialism.

But will the nationalisation of fourteen banks be one of the achievements of socialism ? Will it serve the demand of the Indian people who are living on poverty and distress ? These are the common questions against nationalisation. Of course, it is true that there was a mobilisation of opinion since some time past about the popular cause of nationalisation of commercial banks. And it is also been contended that the nationalised bank will serve little to increase social welfare. Instead of private capitalist-monopoly it will simply strengthen and mobilise the state monopoly. One should judge the nationalisation from the total economic condition and that this nationalisation is in the existing structure of the Indian liberalist capitalism without changing it and not in the socialist economic system. Thus, the nationalised commercial banks will serve the very existing system of means of production of commodities, which are based on profit-motive and not on the idea of socially necessary consumption goods. The socialisation of production refers to an inter-relationship between the state-ownership of means of production and the production of necessary social consumption goods. Again, the nationalisation of commercial banks should be looked upon as an inter-relation with all other things and not an isolation from them. In India, even all the banks are not nationalised and the small banks are not abolished or merged to big banks under all nationalisation. On the otherhand, the share-holders have been guaranteed full assurance of compensation and it is said that their interests will be maintained. If the nationalisation of other institutions like Life Insusance Corporation can serve the big capitalists by extending a greater percentage of advances, then will the nationalised banks be free from such things ? It is because of the fact that all are supposed to serve the existing system of the economy and if the system itself is not changed then no nationalised industry can bring the fruits of socialism. In that case, mere nationalisation would be a popular issue to raise the slogan of socialism, to strengthen the pillar of profit-making production and capitalist market and overall to create a false colour of socialism in the psychological make-up of the mass people. On the other-hand, the ready-made argument of provision of rural credit by opening of new branches in the rural areas cannot find support, first, that the State Bank itself was established for this purpose and second, that even with liberal credit facilities the landless peasants being a very vast force of Indian agriculturists will not be able to get loan because they will not be able to produce even the minimum of security against bank loan. Then, to whom the banks will help ? It becomes easy to find the